

ČIŽEK

(*Spinus spinus*)

// Tina Petras

Čížek je ena najpogostejše obročkanih ptic pri nas. Obročkanje nam razkrije marsikatero zanimivost o pticah, ki bi nam sicer ostala bolj ali manj neznana. Ena takih je starost. Najstarejši čížek, obročkan v Sloveniji, je imel več kot 17 let, kar je trenutno najvišja poznana starost te vrste v Evropi. Sicer je ta mali zelenkasto-rumeni ptič reden obiskovalec krmilnic in tako omogoča opazovanje tudi tistim, ki ptice opazujejo samo v neposredni bližini doma.

Čížka (*Spinus spinus*) prepoznamo po zelenkasto-rumeno obarvanem perju, temnem temenu na glavi in rumeni nadočesni progji.

ilustracija: Jan Hošek

Čížek je pretežno vrsta severnih krajev. V Evropi gnezdi večinoma v iglastih gozdovih Skandinavije, baltskih držav, Finske in Rusije. V Sloveniji ni pogosta gnezdilka, ga pa v času gnezdenja srečamo v Alpah in Dinarskem gorovju. V tem obdobju se pojavlja posamično, njegovo gnezdo, skrito med smrekovimi vejami, pa težje opazimo. O tem govori tudi nemška legenda, po kateri naj bi čížke v njihovih gnezdh varoval magični kamen tako, da jih naredi nevidne.

NOMADSTVO

Čížkova priljubljena hrana so drevesna semena. V gnezditvenem obdobju najraje je smrekova semena, v zimskem času pa so njegov glavni vir semena breze in jelše. Količina semen, posebno smreke in breze, se med posameznimi leti zelo spreminja, na kar se je čížek prilagodil z nomadskim načinom življenja. Posledica nestanovitnih okoljskih razmer so tudi invazije čížkov – izbruhi oziroma premiki izredno velikega števila osebkov iz severnih območij. Pojav le-teh je najverjetneje povezan z razmerjem med tem, koliko drevesa obrodijo in gostoto populacije ter z vremenskimi razmerami. Čížka lahko najdemo v času invazij skoraj povsod po Evropi, kjer je le dovolj primerne hrane, seli pa se tudi dlje proti jugu. Južna meja razširjenosti poteka po severni afriški obali, čez Sinaj, prek Izraela, Iraka, severnega Irana do južnega Kavkaza. Najjužnejša najdba v Sloveniji obročkanega čížka je iz Maroka iz leta 1989. To je bilo leto, ko so se čížki pojavljali invazivno.

ČIŽKOVI PREMIKI

Pri nas lahko najpogostejše vidimo čížka v času selitev. Za razliko od nekaterih drugih semenojedih vrst, kot je na primer krivokljun (*Loxia curvirostra*), ki ostajajo večinoma tudi čez zimo v severnih predelih in se selijo le v času odsotnosti

SLOVARČEK:

Borealne vrste – vrste severnih predelov.

Najpogostejše ga pri nas lahko opazujemo pozimi in v času selitev.

foto: Ivan Esenko

hrane, se seli čížek vsako jesen, vendar le toliko, da doseže s hrano bogata območja. Večina čížkov, ki prečka Slovenijo v jesenskih mesecih, nadaljuje pot proti zahodu in jugu. Največ čížkov, obročkanih v Sloveniji, so v tem obdobju zabeležili v Italiji, na Hrvaškem in v Španiji.

Čížki zapustijo prezimovališča vsako pomlad v skoraj enakem času, kje pa se bodo ustalili in začeli gnezditi, je odvisno od razpoložljivosti hrane na selitveni poti. Selitev čížkov je v spomladanskem času precej manj razpršena. Večina jih leti proti Rusiji, Finski in Švedski.

Med zaporednimi leti se lahko razdalje med gnezdišči in prezimovališči zelo spreminjajo, enkrat so krajše, drugič lahko zelo dolge. To je povezano tudi s tem, kako bogato obrodijo drevesa na posameznih območjih. Za borealne drevesne vrste, kot sta smreka in breza, je značilno, da v času obilja sočasno obrodijo na lokacijah, ki so med seboj oddaljene več 100 ali 1.000 km. Tako jata čížkov eno sezono odleti le 400 km stran od gnezdišča, naslednjo pa se mora seliti 1.000 km. Iz naših podatkov obročkanka je zanimiva zabeležka o pojavljanju čížka v različnih zaporednih zimah na precej oddaljenih lokacijah. Pozimi so ga obročkali v Godoviču, naslednjo zimsko sezono pa so ga našli 1.701 km stran, v ukrajinskem mestu Harkov.

ČIŽKOVA DRUŽABNOST

Družabnost, kakršna je pogosta pri večjih pticah, na primer pri žerjavih, labodih in goseh, je pri majhnih pticah redkejša in manj izrazita. Čížek je pri tem ena redkih izjem. Ta vedenjski vzorec je pri njem nujen za vzdrževanje stabilnih in dolgoročnih vezi. Posamezne ptice lahko ostajajo v isti skupini po več let in se tudi selijo skupaj na večje

razdalje. Takšna organiziranost osebkov poveča možnost oblikovanja para znotraj skupine. Zanimivo je, da samice raje izberejo partnerja glede na to, kako dobro ga poznajo, kot pa po njihovem perju ali dvorjenju.

ČIŽEK IN ČLOVEK

Čížki so zaradi družabnosti izredno priljubljeni med ljudmi. Pojavljajo se v ruski ljudski pesmi *Čížek-pížek*, v češki igri *Čížečku, čížečku*, v Tolstojevi pripovedki *Ptička in drugje*. V Petrogradu so postavili v bližini nekdanje pravne akademije celo kip čížka. Študente, ki so obiskovali to nekdanjo šolo, so imenovali »čížiki-pížiki«, saj so njihove zeleno-rumene uniforme spominjale na obarvanost čížkovega perja.

Tudi pri nas je čížek v središču zanimanja ornitologov. V zadnjih 15 letih so naši obročkovalci obročkali več kot 40.000 čížkov, od katerih jih je bilo več kot 50 ponovno najdenih v tujini. Nadaljnje obročkavanje nam bo omogočilo vpogled še v marsikatero zanimivost te nomadske ptice.

Čížkov gnezditveni življenjski prostor v Karavankah.

foto: Tina Petras